

10. Válság és politikatudomány

Szekcióvezető: Tóth Csaba
(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)
toth.csaba79@gmail.com

10.1. Kerekasztal-beszélgetés a *Magyar politikai enciklopédiáról*
vezeti: Tóth Csaba, adjunktus (ELTE ÁJK)
[P 15:15-16:45, I. tanterem]

A könyvet ismerteti: Körösi András, egyetemi tanár, tud. tanácsadó (BCE, MTA TK PTI)

A beszélgetés résztvevői:

Balázs Zoltán szerző, egyetemi tanár (BCE)

Havasi Benigna PhD-hallgató (ELTE ÁJK)

Király Miklós szerkesztő, egyetemi tanár (ELTE ÁJK)

Pásztor Péter főszerkesztő

Pesti Sándor szerkesztő, egyetemi docens (ELTE ÁJK)

10.2. panel

[Sz 09:30-11:00, I. tanterem]

1. Csizmadia Ervin (MTA TK PTI, csizmadia.ervin@tk.mta.hu): A magyar politikatudomány történeti érdeklődése

A magyar politikatudomány időről időre megáll, és elgondolkodik saját magáról. Legutóbb lassan tíz éve tette ezt, amikor megjelent az az óta, úgy tűnik, megszűnt Századvég című folyóirat 2010/4., Politologosz című tematikus száma. A folyóirat szerkesztői körkérdést intéztek a magyar politikatudomány képviselőihez és 26 választ kaptak is. A válaszolók rengeteg nagyon érdekes észrevételt tettek, aztán mintha a szakma ennyiben is hagyta volna a dolgot. Az előadás abból indul ki, hogy a sokak által „köldöknézésnek” tekintett önelemzés egyáltalán nem haszontalan, hanem nagyon is hasznos dolog. Az előadó e kollektív gondolkodáshoz történeti oldalról járul hozzá. Fő tétele, hogy a magyar politikatudomány egyik furcsa hiányossága annak csekély történeti érdeklődése. Összehasonlítva a hazai tudósok számára mintát jelentő nyugat-európai politikatudományban tapasztaltakkal, megállapítható: a szakma itthon kevéssé rezonáns arra a részbeni fordulatra, amely Nyugaton például a demokraciáelmélet történeti újragondolása terén megindult és most is zajlik. Giovanni Capoccia és Daniel Ziblatt úttörő tanulmánya a 2010-es évek elején jelent meg, s ennek nyomán más szerzők is nagyon érdekeseket írnak a demokraciák kelet-közép-európai történeti trendjeiről, demokratikus hullámok és ellenhullámok ritmikus ismétlődéséről, s egyáltalán a posztkommunista országok történeti örökségének felfedezéséről. Nálunk ez kevéssé hatott eddig a mainstream politikatudományra. Az előadás számba veszi az érdeklődés hiányának okait, bemutatja az irodalom néhány fontos képviselőjét, beleértve az ún. „amerikai politikai fejlődés” (APD) iskoláját is. Ez utóbbi példával szolgál arra, hogy egyáltalán nem lehetetlen egy-egy ország fejlődését vizsgálni a belső történeti összehasonlítás módszertanával. Az előadó a mellett érvel, hogy a hazai politikatudomány sokat meríthet ezeket az elméleteket jól kamatoztathatja a magyar történeti múlt és a jelen közötti sajátos interakció vizsgálatában. Jelenleg a magyar politikatörténeti múlt politikatudományi eszközökkel nagyjából feltáratlan; az ide vonatkozó vizsgálatok túlnyomó részét történészek végezték el, ezeken az arányokon jó lenne változtatni.

2. Löffler Tibor (SZTE ÁJTK, loffler@polit.u-szeged.hu): A magyar politikai rendszer hibridizációja? Kihívások az oktatás során

A magyar esetre is alkalmazható szakirodalom, különösen a magyar nyelvű, szegényes. A „hibrid rendszer” és a „hibridizáció” munkahipotézisnek jók, de hiányoznak az empirikus összehasonlító elemzések, és ezzel együtt az elmélet kritikai adaptációja. Az alternatív fogalmakkal (electoral democracy / autocracy / authoritarianism / despotism) hasonló a helyzet. A rezsím természetéhez hozzá tartozik a rendszerteremtés és –formálás céljának

nem kommunikálása, de rekonstruálhatók bizonyos minták, amelyek szakmai elemzése viszont hiányzik: lásd Szingapúr. Ezzel szemben a hallgatók teoretikusan ki vannak szolgáltatva a gyakorlati politikai diskurzusoknak, az ott értelemszerűen ideologikusan alkalmazott terminológiáknak, az asszociatív és analogikus gondolkodásnak: Orbán mint Chavez, Lukasenko, Putyin, korábban Hitler, Sztálin, Mussolini stb. A politológusok politológiai és politikai publicisztikai nem javítanak a helyzeten. A szakma politikailag-ideológiailag még mindig túlzottan megosztott, ami forrása a Jumurdzsák-effektusnak: „baloldali” politológusok a jobboldali kormányokat és általában a jobboldalt, míg „jobboldali” politológusok a baloldali kormányokat és általában a baloldalt vesézik ki. A politikailag-ideológiailag orientált hallgatók tudására és tudásigényére ez nyilvánvalóan rányomja bélyegét. A rendszerkritika helyénvaló, de metodológiailag gyakran terhelt: a demokrácia idealista vagy idealizált képének alkalmazása, a nyugati demokráciák és az uniós intézmények kvázi problémamentesként megjelenítése, a metakritikai attitűd (a magyar rendszer kritikáinak kritikája) hiánya. Ezek adott esetben erős akadályt képezik a tudományos igényű rendszerkritikák befogadásának. Az előadás e kérdésekre éppen úgy reflektál, mint a kulcsterületeken – például a gazdasági „szürkezónák” elemzésének kérdései – hiányzó empirikus vizsgálatok okozta problémákra.

3. Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK, pal.gabor@uni-nke.hu): Az erőszak mint politikai válsághelyzet és a politikatudomány beszédes némasága a témában

A modern politikatudomány egyik alapító atyja, Harold D. Laswell a politika egyik alapvető helyzetének tekintette az erőszakcselekmények közegét, a fegyveres harc állapotát. A kortárs európai, illetve ezen belül a jelenlegi hazai politikatudomány azonban mintha figyelmének homlokterén, illetve vizsgálódásainak fókuszán kívül esőnek ítélné a politikai erőszak kérdéskörét. Miközben más társadalomtudományok képviselői jelentős erőfeszítéseket tesznek e téren, az erőszak kérdéskörének absztrakt, elméleti-konceptuális megragadására való törekvés szembevetően hiányzik a mainstream politológiai szakirodalomból. Éppen úgy, mint a politikai erőszak specifikációjával, tipologizálásával, esetszintű leírásával vagy modellalkotó magyarázatával kapcsolatos ambíciók. Az előadás egyrészt arra kérdésre igyekszik választ keresni, hogy miért, milyen tényezők, tendenciák, vonások és adottságok összejátékaként alakulhatott ki (az európai és a hazai) politikatudomány beszédes némasága a témában. Másrészt azt a kérdést próbálja megválaszolni, hogy a politikatudományi kutatások erőszakkal kapcsolatos „vakfoltja” milyen politikaképet eredményez, és a leírás elszegényítése összességében hogyan hat a politikával kapcsolatos kanonikus tudásunkra.

4. Szabó Palócz Orsolya (SZTE ÁJTK, szabo.palocz.orsolya@gmail.com): Ellenségképek és félelemdiskurzusok – Miként kezelhető a politikatudomány eszközeivel a versengő valóságkonceptiók által uralt politika?

Noha a demokratikus politikának alapvető jellegzetessége, hogy egy adott politikai közösségen belül a viszonyokat és a határokat folyamatosan újrakonstruáló, legalizált és nyílt kompetíció folyik a politikai élet különböző aktorai között, ez a jelenség azonban napjainkra jelentősen eltolódott a politikai ellenfelek és ellenségképek, illetve a hozzájuk kapcsolódó alternatív igazságkonceptiók folyamatos konstruálásának és dekonstruálásának irányába, amely nem csupán a politikai diskurzusok és kommunikáció jellegét, hanem magát a politikai alrendszert, mint a politikatudományi vizsgálódások tárgyát változtatja meg alapjaiban. A nyílt kompetíció már nem csupán politikai aktorok, hanem az általuk diszkurzív praxisban létrehozott valóságkonstrukciók között is zajlik, jelentősen megnehezítve ezzel az alaptételben is az igazság keresésére hivatott tudományos megközelítést és vizsgálódást. Előadásomban mindezek tükrében annak körüljárására teszek kísérletet, milyen eszközökkel közelíthet a politikatudomány ezekhez az igazságkonceptiókhoz, s miként teheti őket vizsgálódásának tárgyává nem csupán igazságtartalmuk szempontjából, hanem a megváltozott politikai mezőben betöltött funkciójuk felől közelítve is.

5. Szűcs Anita (BCE TNKK, anita@diplomacia.hu): A nemzetközi politikaelmélet oktatása a bolognai rendszerben

Az előadás a nemzetközi politikaelmélet oktatásának hazai tapasztalatait mutatja be a Corvinus Egyetemen a bolognai rendszer bevezetése után. Bár az angolszász országokban a diszciplína 1919-től a politikatudománytól független, önálló tudományterületként intézményesült, az 1950-es években a „külpolitika” még az amerikai politikatudományi évkönyvekben a közpolitikák között szerepelt. Mára a nemzetközi helyzete letisztult. Itthon az 1960-as években a „Nemzetközi Kapcsolatok” tanszék létrehozásával a nemzetközi politikaelmélet oktatási kerete az akkori Marx Károly Közgazdaságtudományi, a mai Corvinus Egyetemen jött létre. Itthoni tudományos besorolásában a politikatudomány részeként jelent meg. A bolognai rendszer bevezetésével 2007-ben a

nemzetközi politikaelmélet eddig egységes oktatása mester és alapképzésre vált szét. A szétválasztásban megjelentek a hazai és a nemzetközi tudományos szervezési problémák. 2007-től oktatom a Corvinus Egyetemen az alapképzésen, 2013-tól a mesterképzésen is a nemzetközi politikaelmélet tárgyat. A bolognai rendszerrel kidolgozott, szeminarizált oktatási csomag jelenleg a Corvinus egyetemi stratégiájában megfogalmazott innovatív szemléletnek megfelelően módszertani megújuláson megy át. A megújulás lényege, hogy az alapfogalmak a hallgatói aktivitás erősítésével, az elemzői kompetenciákkal együtt, a hallgatók tanulási környezetének kialakításával kerülnek oktatásra. Az előadás az elmúlt 12 év tapasztalatait foglalja össze. Az elmúlt 12 év oktatáspolitikai, intézményi és tanszéki környezetének időnként ellentmondásos változásai folyamatos kihívást támasztottak. A tárgy oktatásának tágabb és szűkebb környezete mellett a hallgatói igények és fogékonyság is óriási átalakuláson ment át. A két oldal – az oktatás kínálata és a hallgatói kereslet – együttes dinamikája kirajzolta azokat a kereteket, amelyeket a nemzetközi politikaelmélet országos szintű oktatásában – legalábbis egy erről folytatott építő jellegű vitában – támpontot jelenthetnek.